

קונטרס

ישרש יעקב

יוצא לאור בס"ד לרגל יומא דהילולא
 של כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש
 רבנו יעקב מאיזביצא זלה"ה זי"ע
 בעל מחבר ספר "בית יעקב" ו"ספר הזמנים"

תוכן הענינים

- שיחת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצוק"ל לרגל יומא דהילולא (2)
 הגאון הקדוש בעל 'בית יעקב' זלה"ה מאיזביצא – ר' י. אידלמן ז"ל (8)
 'זיכרונות' אודות בעל ההילולא זי"ע – הרב דוד הלחמי ז"ל (11)
 מדברי בן המחבר הרה"ג רבי ירוחם מאיר ליינער ז"ל
 בהקדמתו לספר הקדוש 'בית יעקב הכולל' – (12)
 "זיכרון לחכם" לתולדות הרה"ג רי"מ ליינער ז"ל – (14)
 'בית יעקב לכו ונלכה באור ד' – קריאה להדפסת כתבי רבנו (17)
 "מבית הגנוזים": מכתב נדיר מכתבי הרב החסיד ר' חנינא דוד ליינער ז"ל
 מטומשוב-מזובייצק (המו"ל של ספר 'בית יעקב – ויקרא) (18)
 מעשה רב – (20)

יוצא לאור בס"ד

על ידי מכון 'תפארת ראדזין'

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פה עיר התורה והחסידות בני ברק ת"ו, חודש מנחם-אב תשפ"ג

שיחת כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל לה"ה

ביום ט"ו באב תש"ן

לרגל יומא דהילולא של מרן הגה"ק "בית יעקב" זי"ע

נערך מתוך סרט הקלטה

היום יומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק "בית יעקב" זי"ע, במלאות קי"ב שנה להסתלקותו לגנזי מרומים (=יום תבר מגל, ט"ו מנחם אב תרל"ח)

ז"ל המשנה במסכת תענית:

"אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין (=שכולן שואלות זו מזו אפילו עשירות, רש"י), כדי שלא לבייש את מי שאין לו².. ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים (=מלשון מחולות, רש"י), ומה היו אומרות, בחרור שא נא עיניך וראה מה אתה בוחר לך, אל תיתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה. 'שְׁקֵר הַחֵן וְהַבֵּל הַיָּפִי, אֲשֶׁה יִרְאֶת-ה' הִיא תִתְהַלֵּל'³, ואומר⁴ 'תְּנוּ-לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ, וַיִּהְיֶה בְּשָׁעֵרִים מַעֲשֵׂיהָ'. וכן הוא אומר⁵ 'צְאִינָה וְרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמַלְאָךְ שְׁלָמָה, בְּעֵטְרָה שְׁעֵטְרָה-לוֹ אִמּוֹ בַּיּוֹם חֲתַנְתּוּ וּבַיּוֹם שְׂמַחַת לְבוֹ'. 'בַּיּוֹם חֲתַנְתּוּ' זה מתן תורה, 'וּבַיּוֹם שְׂמַחַת לְבוֹ' זה בנין בית המקדש שייבנה במהרה בימינו. (=ע"כ לשון המשנה)

ובגמרא⁶ "תנו רבנן, יפיפיות שבהן מה היו אומרות, תנו עיניכם ביופי.. מכוערות שבהן מה היו אומרות, קחו מקחכם לשם שמים" (וגו'), ע"כ בגמרא.

הנה במשנה ובגמרא זו, רבו הדקדוקים:

א – לשון המשנה 'בחרור שא נא עיניך...' מהו לשון 'שא נא עיניך'. ומבואר בספרים, שיש כאן פנייה לבחורי ישראל שלא ילכו אחר מראה עיניים גרידא, אלא יבדקו קודם כל במשפחה כמאמרם ז"ל⁷ "הנושא אישה צריך לבדוק

¹ תענית כו, ב.

² ואמר כ"ק אדמו"ר זללה"ה בנועם שיחו, שזאת הייתה בגדר תקנה לכל, וזוכרני בעיר מגורי אבי הקדוש הרב בק"ק סאסנאווא שבפולין, שהקימו בניין 'תלמוד תורה' מיוחד במינו ברוב פאר והדר, שהייתה מכונה 'תלמוד תורה הכללי' והיא הייתה מיועדת עבור כלל שכבות האוכלוסייה החרדית בעיר, ולמדו בה בני עניים ובני עשירים כאחד, היינו בין כאלה שהיה בידם לפרוע שכר לימוד מלא, והן כאלה שהפרוטה לא הייתה מצויה בכיסם, הכול כדי שכולם יקבלו חינוך טוב ושלא לבייש את מי שאין לו.

³ משלי לא, ל.

⁴ שם, פסוק לא.

⁵ שיר השירים ג, יא.

⁶ שם, דף לא ע"א.

⁷ בבא בתרא קי, א.

באחיה", היינו שהבחור יישא מבטו (= שא נא עיניך) ולא יביט רק לענייני חומריות כדוגמת עושר וכדומה, אלא יסתכל 'במהות' הדבר שתהא מתאימה לזיווג הגון בשבילו, שכן 'שקר החן.. אשה יראת היא תתהלל'.

ב – כל עיקר לשון 'בחור שא נא עיניך...' איננו לשון הגון שיפנו בנות ירושלים לדבר כך באוזני בחורי ישראל. והביאור הוא, שיום ט"ו באב, וכמוכן יום הכפורים, היו ימים מרוממים ומיוחדים כאלה שבהן הזמן גורם שיהא שייך לפנות ולדבר בלשון זה לבחור, באופן שהיה מתפרש ונתפס כהוגן במשמעותו המרוממת. וזהו דיוק לשון המשנה "לא היו ימים טובים לישראל... 'שבהן' בנות ירושלים יוצאות..." – היינו שבימים טובים ומסוגלים הללו היה שייך לעשות כן לפנות ולדבר בלשון כזו אל בחור, והייתה זאת על טהרת הקודש, אבל בימים אחרים ורגילים באמת לא היה שייך כזאת לדבר כן.

ג – כמו כן לשון 'וכן הוא אומר', הנה בפשטות נראה זאת כהמשך גרידא של הפסוק שהתחיל בו. אכן יש כאן 'קרבן נתנאל' על הרא"ש (=כאן) שמבאר, שלשון זה מתייחס והולך על הבחור עצמו, כלומר ומה היה הבחור משיב על דברים אלה שנאמרו באוזניו שלכאורה הדברים אינם כהוגן, על זאת מוסרת המשנה 'וכן הוא אומר' היינו הבחור עצמו כך היה עונה בלשון הכתוב 'צאינה וראינה בנות ירושלים... בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו', הכוונה בזאת שהבחור אומר כי נפשו חשקה בתורה ולכן 'ביום חתונתו' הכוונה למתן תורה ו'ביום שמחת לבו' מכוון לבניין בית המקדש. זאת אומרת, שכל אלה הדברים רומזים לתכלית העליונה של בניית בית נאמן בישראל שהיא בחינת מתן תורה כמאמר 'כלה קרואה בנעימה' שנאמר בכנסת ישראל, ובבחינת בניין בית המקדש כמאמר⁸ 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'.

ד – לשון הגמרא 'יפיפיות שבהן מה היו אומרות, תנו עיניכם ביופי', שלכאורה זה סותר למאמר הכתוב שהובא לעיל במשנתנו "שקר החן והבל היופי, אשה יראת ד' היא תתהלל"? ומבואר בספרים, שלשון 'יפיפיות שבהן' זה לא נאמר על יופי גשמי גרידא אלא על יופי שבמעשים, היינו שהן בעלות מעשים נאים, ולעומת זאת באלה המכונות 'מכוערות שבהן' הכוונה לאלה שאין בהן מעשים.

*

נתתי אל ליבי מה יש לדבר ביומא דהילולא, ובפרט ביומא דהילולא של רבנו הקדוש בעל 'בית יעקב', ובכן אמרתי שיש להזכיר עניין השייך לבעל דהילולא, מצאתי על הפסוק שבתורה⁹ "וְאַכְלָתֶם יֶשֶׁן נוֹשָׁן, וְיִשָּׁן מִפְּנֵי חֶדְשׁ

⁸ שמות כה, ח.

⁹ ויקרא כו, י.

תוציאנו", ע"כ. אומר רבנו ה"בית יעקב"¹⁰, מה ההבדל בין "ישן" ל"נושן"? אלא "ישן" זהו כשאדם מתחיל לייאש ומדמה בעצמו ח"ו שכבר נתייאש מזה לגמרי. וכל עוד אדם אומר 'מַאֲיִן יָבֵא עֲזָרִי' זה האיש עדיין עומד לנכחו הישועה ובקל יוכל להיושע, אבל "נושן" אין אדם מדמה עוד שיהיה תיקון לדבר זה. ועל זה אומר השם יתברך "ואכלתם ישן נושן" היינו שגם 'נושן' השם יתברך יברר שגם אלה הפעולות ייושעו, היינו שיתברר שגם אלה הפעולות יהיה בהם כבוד שמים.

ממשיך על זה רבנו "אכן זה מבטיח השם יתברך רק על העבר, אבל בהווה מזהיר הכתוב "וישן מפני חדש תוציאנו", היינו שדברים האלה הנקראים 'ישן' יען שצמיחתם שייכת לעידן של טרם בריאת העולם, שאז עדיין לא היו ברואים בעולם שיכירו בכבוד שמים כדי שיהיה בהם דעת לשאול "מי ברא אלה". לא כן עתה לאחר שנברא העולם, רצונו יתברך הוא כי ברואיו יכירו בכבוד שמים מפורש, לזאת אין מתאים לפני אדם פעולות כאלו שנסתר בהם עניין כבוד שמים שלהם ואינו גלוי לאדם.

הכוונה בדברים, שישנם מצבים בעולם, וכן באדם, שעוסקים בפעולה מסוימת שאין ניכר בה לפי שעה התועלת הרצויה, כי אין לעיני אדם תוכן ותכלית בפעולה זאת, אף שמוכרח אליה, והוא אומר בנפשו 'מַאֲיִן יָבֵא עֲזָרִי??' מה יהיה התכלית מכל זאת! זאת נקרא 'ישן' היינו שאינו מיואש לגמרי, רק שאינו נוכח בינתיים בתועלת. ואלו 'נושן' היינו מי שכבר אוחז בייאוש גמור, ומחליט שזו הפעולה אין בה שום תוחלת ותקווה, חס ושלום. זהו בבחינת 'נושן' שכבר עבר זמנו ואין בו מאומה. על זאת מבטיחה לנו התורה שלא זו בלבד כי 'ואכלתם ישן' היינו שתצא התועלת לאור אלא גם 'נושן' השייך לעבר ונתייאש הימנו, יתברר לטובה ותצא התועלת הגנוזה וחבויה בה.

*

בפרשתנו כתוב "וְהָיָה יַעֲקֹב תִּשְׁמָעוֹן אֶת הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֹהִים, וְשָׁמְרָתֶם וְעִשִׂיתֶם אֹתָם"¹², ופירש רש"י "והיה יעקב תשמעון" מהו לשון 'עקב', אלא הכוונה אם מצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון, על זאת מבטיחה התורה לנו שכר מיוחד 'ושמר ד' אלהיך לך..'.
 באמת מהי הכוונה 'מצוות קלות שאדם דש בעקביו'? כלום יש לך אדם שדש מצוות בעקביו, חלילה! רק פעם פירשתי בזאת, שהכוונה לזמנים כאלה שבהם אין ניכרת כל כך חשיבות המצוות בעיני האדם, ואם אף על פי כן ידקדק גם

¹⁰ פרשת בחקותי, עניין עו.

¹¹ תהלים קכא, א.

¹² דברים ז, יב.

אז אדם לקיימן ולעשותן, אזי "והיה" בידוע שאין 'והיה' אלא לשון שמחה¹³, שתהא אז שמחה גדולה לפניו יתברך.

אכן לגוף ענייננו שאנו רוצים לדבר בזה, אותן מצוות שאדם 'דש בעקביו' הכוונה למצוות התלויות בעקבו של אדם היינו בהליכה שלו, וזהו ההליכה לבית המדרש. וכמו שאמר דוד המלך ע"ה¹⁴ "חֲשַׁבְתִּי דְרָכֵי וְאָשִׁיבָה רַגְלִי אֶל-עֲדוֹתֶיךָ", ואמרו חז"ל¹⁵ אמר דוד, בכל יום הייתי מחשב למקום פלוני אני הולך, או לדירה פלונית אני הולך, אכן 'ואשיבה רגלי אל עדותיך' שהיו רגליי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ע"כ. וזה הכוונה בלשון הפסוק כאן 'והיה עקב תשמעון', פירוש במצוות קלות שאדם דש בהן בעקביו, שזהו עניין הליכה לבתי מדרשות, אם באלה תשמעון לי כי אז 'ושמר ד' לך את הברית ואת החסד..!'

איתא בדברי חז"ל¹⁶ "כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאלו נחרב בימיו". נשאלת השאלה, אם אדם הוא חי בדור כזה שלא נבנה בית המקדש בימיו, לפיכך נחשב לו "כאלו נחרב בימיו"? מילא מי שעושה דברים שלא כהלכה, ומעכב בזה בניין הבית, ניחא, אבל למה מי שאינו נבנה בימיו..??

רק הכוונה היא, באם אדם הינו למשל בונה בית, ובבניית יסוד של בית צריך כידוע לערות בו מלט ולבנים, והנה במקום זה ישפוך שם אדם חול ומים לבד, מובן מאליו שבית כזה נידון לחורבן והתמוטטות, כי השתות יחרסון, ובאין יסוד יימוט הבית כמובן. והנה בניין בית המקדש, זהו תהליך הנמשך בכל דור ממעשי האדם, שכל פעולה טובה מצטרפת לבניין בית העתיד. והנה אם במקום לשפוך מצוות ומעשים טובים, באותו המקום שופך אדם עפר וחול, פשיטא שלא ייכון הבית! לזאת נחשב לו לאדם כזה שלא נבנה בית המקדש בימיו, שלא טרח במעשיו, כאלו נחרב בימיו! וכיוצא בזה מבואר בגמרא¹⁷ "לעולם יראה אדם את עצמו ואת כל העולם כולו מחצה חייב ומחצה זכאי, עשה מצווה אחת, הכריע עצמו וכל העולם כולו לכף זכות, עשה עברה אחת וגו'. והיינו כמו שנתבאר.

ולענייננו, אנו מדברים כאן ביחס למי שצריך לילך לבית החסידים "לשטיבל" של חבריו ואינו הולך, בבחינת 'אינו הולך ואינו עושה'¹⁸. שאז אדם לפעמים חושב לעצמו 'וכי מה הנני עושה? הרי בסך הכול לא הלכתי...'. והוא אינו יודע, כי באי עשייה זו מצידו, הריהו בעצם מהרס ומחריב את כל הבניין...

¹³ בראשית רבה, מב-ג, ועוד.

¹⁴ תהלים קיט, נט.

¹⁵ ויקרא רבה, לה-א.

¹⁶ ירושלמי פרק קמא דיומא, הלכה א.

¹⁷ קידושין מ, ב.

¹⁸ אבות פ"ה משנה טז.

בהקשר לזה אפשר להביא כאן מאמר הגמרא¹⁹ בתשעה בני אדם שישבו על גבי ספסל רעוע ולא שברוהו, ובא עשירי וישב עליו ושברו, אז אותו העשירי שעל ידו נגמרה השבירה הוא חייב לבדו על הספסל. מביאה הגמרא, מיהו אותו 'עשירי' למניין שהוא חייב לבדו על שבירת הספסל? כגון 'פא בר אבא', היינו אדם ידוע בימיהם שהיה נודע כ'בעל בשר', שהספסל באמת היה יכול להחזיק הלאה אם היו יושבים עליו עשרה בני אדם רגילים, אבל זה האחרון היה 'הקש' האחרון ששברו.. ובשבילו נשבר הספסל לבסוף, לפיכך הוא לבדו חייב על הכול כאלו עשה הכול, מכיוון שהוא בעצם היה כאן 'מכה בפטיש' בעניין, כמובן.

ככה יש לפעמים שנצרך לעשרה בני אדם לקיים ה'מנין', אכן ביותר נחוץ כאן לאדם העשירי, וכאשר אותו 'עשירי בקודש' מחליט שלא להגיע, מאיזו סיבה שתהיה, הוא זה שמחריב כל היסוד והבניין בגינו מט ליפול חלילה. ולכן אף שהוא מתברך בנפשו מי אני ומה אני, הרי יש עוד שיכולים לבוא ומה מני יהלוך אם אני לא אבוא, אבל באמת נמצא שהוא מחריב כל היסוד, והקולר תלוי בו.

אני יודע זאת, ביודעי ומכירי קאמינא, יש 'שטיבלך' שפשוט מחריבים אותם עד היסוד, הכול מפני אחד או שניים שמדמים בנפשם כי זה לא המקום שלהם, כל זאת למה, מפני שאין מתאים לו המקום כביכול (=עס פאסט עם נישט אריינגיין), היינו שזה אינו לפי כבודו כביכול, ולמה בעצם שלא יבוא, הלוא בזה הינו מקיים מקדש מעט, כבוד יוכל להיות לך בבית או במקום אחר!

בדידי הוי עובדה, וזה שייך נמי לבעל ההילולא, הייתה זאת לפני כארבעים שנה, בזמן שהגעתי לראשונה לכאן, מאמריקה לארץ ישראל, ועברתי דרך העיר 'לונדון' לבקר אצל קרובי מגדולי חסידי ראדזין הגאון רבי בעריש פינקלשטיין זצ"ל, שהיה מרבני העיר. והנה נודמן לידי בביתו הספר הקדוש 'בית יעקב', זה הספר נתגלגל לידי אחר המלחמה, היות שהיה חסר בביתו הספר 'בית יעקב' שלא נדפס אז, אי לכך ביקש רבי בעריש הנ"ל ממוכר ספרים בלונדון, כאשר ייסע לארץ ישראל יבקש אחר ספר 'בית יעקב' ויקנהו בשבילו וכן עשה, ומצא איזה ספר ישן 'בית יעקב' שהיה שייך מקודם לבית כנסת בעיה"ק צפת.

והנה כפי שהיה נהוג בספרים דאז, הבעלים היו כותבים על גבי הכריכה הפנימית עניינים שונים לעצמם 'בכדי שלא להוציא את הנייר חלק'. ושם בספר 'בית יעקב' נוכחתי לראות שמחזיק הספר העתיק לעצמו מכתב קודש מאת כ"ק מרן אדמו"ר בעל "תפארת יוסף" זצ"ל שנכתב לבית החסידים דראדזין בעיר לאדז'. במכתב הזה מפציר מתריע כ"ק מרן אדמו"ר חותני בעל

¹⁹ בבא קמא י', א. וראו בתוספות, שם.

"תפארת יוסף" צוק"ל, היות ושמע שנעשה הדבר הדבר קל ומזולזל מאוד, שישנם מבין אנ"ש שאין מגיעים בקביעות לשטיבל, היינו שזה מגיע רק לשבת זה רק לראש חודש, וזה בכלל לא.. ועל ידי זה נגרם הירוס הבניין ח"ו, לכן צריך לתקן הדבר ולהזהיר על זאת. וכתב שם רבנו, משמעות עניין "שטיבל" לחסידים, והוסיף מגודל העניין ללכת לשטיבל אף באין מתפלל שם במניין. כך היה כתוב שם. ובאמת אנוכי עצמי הכרתי יהודי חסיד בלודז', נחמן יעקב שמו, שהיה מזקני וחשובי החסידים בראדזין, והוא היה כמעט גר בשטיבל.. שהיה מתפלל כמוכן ולומד שם השיעורים שלו, ואחר כך היה מניח מגבת או טלית, ונרדם על השולחן...

כמוכן העתקתי כל המכתב הזה לעצמי, וגם שלחתי ממנו העתק לידידנו הרה"ח ר' מוטל רייכמן שי' [ז"ל] בעת שנתייסד השטיבל בחיפה ובקשתי שיפיץ העתק המכתב, אף כי ברבות הימים נאבד גוף ההעתקה. אכן חשוב לדעת מכל זאת, לפי שכבר אז לפני כמאה שנה, בהיות העולם על מכונו, כתב מרן בעל תפא"י מכתב מיוחד בזה העניין, ככל האמור.

הראה לי אחד מן האדמו"רים באמריקה, שיש תשובת רדב"ז שכתב שם, שיש עניין לאדם שיתפלל במקום שיש לו שם ידידים. וכתב שם רדב"ז בזה הלשון (בשו"ת שלו סימן תעב) "וטעמו של דבר, כי בהביט האדם אל מי שרעתו נוחה בו, נפשו מתעוררת אל הכוונה השלימה ורעתו מתרחבת וליבו שמח ונחה עליו רוח ד' כעניין שאמרו בנבואה", עכ"ל רדב"ז שם בתשובתו, והאריך בזה בכל המסתעף. רואים מכאן, שיש חשיבות גדולה לילך ולהתפלל ולהתכנס יחד ידידים בשירות ותשבחות שזה עוזר לכוונת התפלה ומסייע לקבלתה.

לכן יש לדעת, שכל אחד ואחד יש לו חשיבות והשפעה, ואל יאמר אדם שכל חבריו נמנים לדבר מצווה והוא אינו נמנה עמהם, לפי שזהו בגדר 'מעוות לא יוכל לתקון'. ואף שיש לו כביכול סיבות שונות, ולפעמים אדם עצמו אינו מכיר הסיבה. התיקון לדבר, שיהא בבחינת מאמר דוד המלך שאמר "בכל יום ויום הייתי מחשב למקום פלוני אני הולך ולדירה פלונית.. אבל היו רגליי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות". ולבסוף יצא מכך תיקון גדול.

כפי שהקדמנו שיש עניינים כאלה שאי אפשר לדבר עליהם בכל זמן ועידן אבל לפעמים הזמן גורם ומסוגל לכך, כך אני חושב שיום זה שהוא ט"ו באב הוא יום שאפשר לדבר על דברים כאלה שהזמן גרמן, יום שהותרו לבוא זה בזה בבחינת 'בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בוחר לך..'. משמים נודמן לידי קטע "בית יעקב" זה על הכתוב "ואכלתם ישן נושן" המתאים לנו. לפני כעשרים שנה שאלני אחד כשבנו הבית מדרש, לשם מה נחוץ בית גדול כזה וכי כמה חסידים יש אצלנו... אבל רואים שאף שלא נתנו תקווה בבחינת "נושן", מכל מקום לבסוף מתקיים בנו 'ואכלתם! זכותו יגן עלינו, אמן ואמן.

הגה"ק בעל "בית יעקב" זצללה"ה זי"ע

מאיזביצא ראדזין

לרגל יומא דהילולא ט"ו מנחם אב

נכתב על ידי הרה"ח ר' ישראל הכהן אידלמן ז"ל

לפני שעלה הכורת על יהדות אירופה המפורסמת לתורה ולתעודה, וגדע אילנות גדולים על שורשיהם וענפיהם, הרס, החריב והטביע בדם באש חצרות האדמו"רים על רבבות חסידיהם, היינו יכולים להגיד לבנינו שיראו במו עיניהם כוחה של חסידות מה היא, בבחינת "כזה ראה וקדש", וכי ישמעו מפיהם של זקני החסידים על גדלותם עומקם ורוחב בינתם של דורות הראשונים, מגדולי החסידות, כפי שאנחנו עוד הספקנו וזכינו לשמוע וגם לראות בעינינו מגודל זיווּם ותפארתם. לא כן היום, בתקופת יתמותנו הגדולה, אחרי החורבן האיוּם שהצורר הגדול ביותר שקם אי פעם לישראל הרג ולא חמל, והשחית את מבחר היהדות, ואין לנו עוד האפשרות להראות ולהצביע במו מראה עינינו, עלינו לפחות לספר, ויתחממו השומעים לאורם, אם לא מפי הראייה, אזי לפחות מפי השמועה.

ברצוני להקדיש כעת מספר שורות לאישיות מופלאה ורבבת פארות של אחד מגדולי וראשי החסידות בפולין, אשר ספריו הגדולים והקדושים משמשים כספרי יסוד של תורת החסידות, והוא האדמו"ר הגאון הקדוש רבי יעקב מאיזביצא, בנו בכורו וממלא מקומו של הגאון הקדוש רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זצוק"ל, בעל מחבר ספרי "בית יעקב" על התורה ויספר הזמנים' על סדר המועדים ועל הגדה של פסח. נפטר לבית עולמו ביום חמשה עשר באב בשנת תרל"ח, בעיר רטניצה שבין גרודנה לווילנא, בעת מסעו לעיר המרפא הידוע 'דרוזגניק', ושם מנוחתו כבוד.

הרבי ר' יעקב מאיזביצא וראדזין, עוד הסתופף יחד עם אביו הגדול בצילם של הרבי ר' בונם מפשיסחה (בתור ילד) והרבי הזקן מקאצק רבי מנחם מענדיל (עד לנישואיו), וחותנו רבי דוד מטישיוויץ משרידי תלמידי הרבי מפשיסחה היה. הוא היה גאון גדול בנגלה ובנסתר, והצליח להרחיב מאוד את השער הגדול בתורת החסידות שפתח אביו הגדול הגה"ק מאיזביצא, עד שהרחיבו כפתחו של היכל וכפתחו של אולם. פנס חדשות באו לבית מדרשה של איזביצא, באמצעות תורתו המפכה כמעין הנובע של רבי יעקב.

בנו בכורו וממלא מקומו, הגאון האדיר שכל רז לא אניס ליה האדמו"ר רבי גרשון חנוך העניך מראדזין בעל מחבר הספר 'סדרי טהרות' ומחדש התכלת בציצית, ועוד עשרות ספרים בכל מקצועות התורה בנגלה ובנסתר, מביא מאביו בעל 'בית יעקב' בספריו הרבה חידושי תורה,

ובראש ספרו הגדול 'סדרי טהרות' על מסכת כלים הדפיס ממנו תשובה גדולה בנגלות התורה שהשיב לגאון הגדול רבי יוסף שאול נאטאנזאהן זצ"ל רבה של לבוב בעל 'שואל ומשיב' כשהוא עונה על אחת מקושיותיו הנוגעת לסדר טהרות.

כדאי לצטט מה שכותב בנו הגאון הקדוש רבי גרשון חנוך העניך על אביו הגדול בהקדמתו לספר אביו 'בית יעקב' על סדר בראשית (וורשה תר"ן) וז"ל:

"הוא (=אאמו"ר) היה גבר חכם בעוז, חד השכל בעומק הלכה ובקי בש"ס בבלי וירושלמי ומדרש וספרא וספרי, וכתבי האריז"ל היו פתוחים לפניו, ופירש אותם פירוש מספיק וברור עד שפתחם לפני כל באי שעריהם ללמוד. וחדות שכלו בהלכה היה בעומק נפלא וישרות עצום, ובכל הלכה גילה עומק ההלכה וצורתא דשמעתתא על ברור. ואוכל להעיד באמונה, כי בכל מקום אשר לא נמצא פירוש מספיק לבירור צורתא דשמעתתא, וכששאלו אותו לא גמגם בלשונו אף רגע, רק תיכף ומיד הראה מקומו בש"ס בבלי או בירושלמי ובספרא ובספרי. ולא ראיתי שכל ישר כמוהו להבין בעומק צורתא דשמעתתא כמוהו. והרבה עניינים הינם בכתובים אצלנו על כמה עניינים וסוגיות, אך לא נכתב אף אחד מאלף בחידושינו, והרבה עניינים נכללים בחידושינו.

"ונעשה כמעין המתגבר, ובכל יום הוסיף חכמה ודעת, הן בנגלה והן בנסתר כאשר כל רואיו ידעו וראו, ובדברי תורה על דרך האמת הרחיב ביאור רחב ופירוש מספיק לבאר כל סתום ולפתוח כל עומק, ועשה דרך כבושה לפני כל דורש תורה על דרך האמת".

ובמקום אחר באותה הקדמה כותב רבנו בעל "אורחות חיים":

"והנה בכתובים אתנו הרבה כתבים על כל התורה, שמהם יצאו ספרים שלימים, טעמי המצוות כמעט על כל המצוות בשורשם, וסדר תפילה על כל סדר התפלה, ומחזור השנה על כל המועדים ושבת וראשי חדשים ותעניתים, וכל ימי מועד ומאורעות, וערך הכינויים ממקראות ודברי חז"ל, וזוהר הקדוש ותיקונים, וכתבי האר"י ז"ל ועץ חיים, ופרי עץ חיים הם למוצאייהם, ונתבארו בהם די הביאור לכל באי שעריהם", עכ"ל.

מעדותו הנאמנה של בנו רבנו גאון הדורות, אפשר ליצור לנו מושג מה על גדלותו של אביו בעל ה"בית יעקב".

הספקתי עוד לראות ולהכיר מתי מספר מחסידיו, שהיו מלאים וגדושים מדברי תורתו, ישישים בעלי תבונה עמוקה ומלאי טעם, ומעין עולם הבא היו מרגישים שהיו יושבים שעות ארוכות במחיצתם והשמיעו מאמרותיו הטהורות ומדבריו הקדושים שספגו לתוכם, באותן השנים המאושרות שזכו להסתופף בצילו. היה משפיע שפע רב של תורה וחסידות, והיה כמעין הנובע.

דרכו בקודש היה ללמוד כל לילה שיעור בגמרא עם בניו הקדושים, ואמר דברי תורה בנגלה ובנסתר. בנו הגאון רבי גרשון העניך כותב באחד מספריו, שבשנים הראשונות לא רצה להפריעו מלימוד ההלכה, ואמר לו אם אומר לך דבר אחד לאמיתו לא תרצה לעסוק עוד בהלכה, כי תראה שדברי תורה כפשוטם הם רק לבושים לפנימיות, והפנימיות היא הנשמה. עסוק אפוא תחילה בהלכה, עד שתדע מעט מעט כי גם בהלכה נמצא פנימיות, ואז תוכל לעסוק בשניהם בחביבות.

הרבי בעל "בית יעקב" היה איש נוח לבריות ומתון בטבעו, והלך בשלום ובמישור עם קהל עדתו ברוב עדנה וחיבה. זכיתי כאמור להכיר מספר חסידים של מורנו ורבנו בעל "בית יעקב" מאיזביצא-ראדזין, ולא פעם הם התייפחו בבכי כשתיארו את אישיותו וגדלותו ותפארתו של הרבי, כאילו רק אתמול הוא נלקח מהם, למרות שכבר עברו אז למעלה מחמישים שנה מעת הסתלקותו. והיו מספרים אודות גדלותו ומתינותו, ומעל לכל על פשטותו וכיצד שהלך בשלום ובמישור עם כולם, למרות גדלותו בכל חלקי התורה. כפי שהזכרנו, מצא רבנו בעל 'בית יעקב' שפה משותפת עם כולם, לכל אחד ואחד דיבר בשפה המובנת לו. והנני זוכר איך שחסידים תיארו את שולחנותיו כשהיו שותים ביחד 'לחיים' היה עונה לכל אחד ואחד: "לחיים טובים ולשלום, טרינק געזונטערהייט!"

היו רגילים לומר חסידי איזביצא-ראדזין אודות ימי נשיאותו, שהם הצטיינו בשפע הטוב שבהם בכל המובנים. ידעו אז החסידים שפע רב בחסידות, ברוחניות, בלימוד תורה, וידעו גם שפע רב בגשמיות, במסחריהם ובעבודתם. היו אלה ימי שלוה רגועים, שהצטיינו בשאיפה למתינות והתאפקות.

הוא זצ"ל היה חתנו של החסיד המופלג רבי דוד מטישיביץ, שהיה מגדולי תלמידי הרבי ר' בונם מפשיסחה אשר חבבו עד מאוד, וגם על בנו הרה"ק רבי אברהם משה זצ"ל ציווה להתרועע עמו ולהיות אתו בצוותא ללמוד ממנו את דרך החסידות.

מספריו הקדושים של רבנו נדפסו ויצאו ספרים רבי כמות ואיכות דלקמן:

ספר 'בית יעקב' על חומש בראשית, וורשה תר"ן, נדפס על ידי בנו הגאון הקדוש רבי גרשון חנוך העניך, שאף הקדים לו הקדמה ארוכה ופתיחה רחבה, הקובע ברכה לעצמו; 'בית יעקב' על חומש שמות, יצא לאור בשנת תרס"ד על ידי בנו השני הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מחעלמא; 'בית יעקב' על חומש ויקרא, יצא לפני השואה בשנת תרצ"ו על ידי נכדו הרב החסיד ר' חנינא דוד ליינער ז"ל מטאמאשוב מזובייצק, מעוטר בהסכמת כ"ק מרן רבי שמואל שלמה זצ"ל. 'בית יעקב' על התורה ועל המועדים הנקרא בפי החסידים 'בית יעקב הכולל', נדפס בשנת תרס"ו על ידי בנו הצעיר של רבנו הרב החסיד רבי ירוחם מאיר ליינער מאוטבוצק. הגדה של פסח עם "ספר הזמנים" נדפס בשנת תרס"ג ותר"ע

על ידי בנו הרה"ק רבי העשיל זצ"ל; וספר הזמנים על חג השבועות, יצא אחרי השואה מתוך העתק כתב יד שהיה ברשות הגה"צ רבי ירוחם ליינער זצ"ל מראדזין-ברוקלין בעל "תפארת ירוחם". ספרים אלו נתקבלו כאמור כספרי יסוד בחסידות בכלל ובחסידות איזביצא ראדזין בפרט, ומהווים אבני בניין בתורה זו ואבן שואבת לכל מבקש דעת ויראת השם.

מלבד ספרים אלו, נותרו בכתובים ספרי 'בית יעקב' לסדר במדבר ודברים, 'ספר הזמנים' על כל מועדי השנה, ביאור על כל ספר 'עץ חיים' ו'פרי עץ חיים' שכתב מפיו בנו בעל 'אורחות חיים' המחזיק מאות דפים, סידור התפלה, וספר מיוחד על טעמי המצוות, הכול נשמד לי"ע בשואה.

זכותו הגדולה של מרן זללה"ה תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

זכרונות

יומא דהילולא ט"ו מנחם אב

בשנת תרל"ח נפטר האדמו"ר רבנו יעקב מאיזביצא, בעל מחבר ספר "בית יעקב" על התורה, בנו של הגאון הקדוש רבנו מרדכי יוסף מאיזביצא, בעל מחבר "מי השילוח" על התורה, ראש ומייסד שושלת הקודש לבית איזביצא-ראדזין.

אישיות נפלאה בעולם החסידות, גאון בתורת הנגלה ובקבלה, אלפי חסידים הסתופפו בצילו, ביניהם רבנים מפורסמים ועשירים מופלגים, שבהתנהגותם התורנית והחסידית שימשו כדוגמה בדורם.

כוח השפעתו על אלה שבאו עמו במגע היה רב. אם כי על חסידיו הרבים נמנו בעלי עסק מפורסמים כמו רבי בונים אייזנברג מאמשינוב, ורבי סנדר זילבר מלובלין ועוד, הרי עיקר התעסקותם הייתה בתורה ובחסידות, ואף שבועות מספר בכל שנה שהו באיזביצא במחיצת רבם הגדול, אשר הימנו קיבלו הדרכה והכוונה בתורת החסידות. אהבה עזה שררה גם בין הרבי ובין שני הצדיקים מבית איזביצא, הגאוני הקדושים רבי לייבלי אייגר בעל 'תורת אמת' מלובלין, ורבי צדוק 'הכהן' מלובלין.

זכה לבן גדול הדור, פארו והדרו, הגאון האדיר רבי גרשון חנוך העניך מראדזין, בעל 'סדרי טהרות' על כל סדר טהרות ומחדש מצוות התכלת בציצית, ועוד ספרים רבים שחיבר בכל מקצועות התורה, אבי האדמו"ר מרן רבי מרדכי יוסף אלעזר ליינער מראדזין, בעל מחבר 'תפארת יוסף'.

יתר בניו: רבי אברהם יהושע העשיל ליינער מחעלם, רבי מרדכי יוסף ליינער מלובלין, ורבי ירוחם מאיר ליינער מראדזין ואוטבוצק, שהדפיס והוציא לאור עולם ספר 'סדר עולם רבה' וספר 'שארית יוסף' לרבי יוסף אבן ווירגא, על כללי התורה, ועוד. אף חתניו היו אדמו"רים וחסידים.

הרב דוד הלחמי

מדברי בן רבנו הרה"ג רבי ירוחם מאיר ליינער זצ"ל
 לספר הקדוש "בית יעקב" על התורה ועל המועדים
 (לובלין תרס"ו)

"אכן תיכף כבוא שמשו של אדוני אבי זקני מורנו ורבנו (=מי השלוח) זללה"ה, זרחה שמשו של אדוני אבי מורנו ורבנו הרב הגאון הקדוש (=בעל "בית יעקב") זללה"ה.

הוא הוסיף לבאר את דברי התורה הזאת. ואיזן וחקר ותיקן מטעמים הרבה, אשר עליו נוכל לומר בצדק כי הוא ז"ל היה הראשון במעלתו זאת, אשר היה ביכולתו לפרש את מאמר הזוהר הקדוש ביותר עמוק, כי הורידו מגרם המעלות, עד שכל תפיסת האדם, וילבישהו מחלצות ומעטה אורה, ויגלה סודות הכמוסים בו כפי כוח המקבלים, ויבינהו לתלמידיו בלשון צח ונקי וקל, למען תת מושג נכון גם לתלמידיו הבינונים הבאים לשמוע תורתו, ולהבינם דברי הזוהר הקדוש וכתבי האר"י ז"ל באופן קל מאוד, ובנעימות לשונו סידר תלמודו על סדר פסוקי התורה, דבר דיבור על אופניו..

ותהילה לאל כבר יצאו לאור שני חלקיו הראשונים (=של הספר הקדוש 'בית יעקב'), ספר 'בראשית' הוציאו לאור אדוני אחי מורנו רבנו זללה"ה (=רבנו גרשון חנוך העניך זצוק"ל, 'אורחות חיים'), אחרי אשר הרבה יגע לסדרו אל נכון לברר וללבן את הכתבים אשר כתבם כל שומע לעצמו, ולא כולם הבינו את העניין על בוריו, והוא ז"ל בירר האוכל מתוך הפסולת עד אשר עשאו כסולת נקייה.

ואחר אשר נלקח מאתנו ונגנו ארון הקודש, העמיס אחי הרב הקדוש החסיד המפורסם רבי אברהם יהושע העשיל שליט"א את העבודה על שכמו, להוציא את יתר חלקיו לאור, וכבר הוציא את הבית יעקב על ספר 'שמות', ואת ספר הזמנים אמרי קודש מאדוני אבי מורנו ורבנו זללה"ה המדברים בעניין חג הפסח. ועוד ידו נטויה להוציא לאור גם שלושת חלקי 'בית יעקב' אשר עודנם בכתובים, וספרי 'הזמנים' על כל המועדים.

ואחרי אשר נפתחו שערי אורה האלה, רבו כמו רבו הדורשים את תורת אדוני אבי מורנו ורבנו זללה"ה. ובצדק נוכל לאמור כי נתקיים מה שנאמר במעשה דרבן גמליאל (ברכות כח, א) שהוא יומא אתוספו כמה מאות ספסלי. כי האיר ה' את עיני רבים לשוטט בתורתו החוצבת להבות אש דת, וישתוקקו מאוד לרוות צימאונם מבאר תורתו. כי תהילה לאל יש די באמרי קודש אלה לרוות צימאון כל דורשיו, ודבריו באמת ילהיבו את הלבבות, יחדרו אל קרבת כל איש בקרבו אליהם. הם הם יורו לנו את הדרך הישר איך לעבוד את השם הגדול והנורא ולדבק במידותיו. וכל המעיין בדבריו הקדושים האלה, יתלהב ליבו לעבוד את ה' ביראה ואהבה.. (=ע"כ)

הקדמה

נא כי לא כל המאמרים הם שויים ממש. אכן יש מהם אשר מרחק רב בינותם. ותוכן כוונת המאמר אך בספר בית יעקב זה נמצא. כי אף אמנם הרבה ייגעו לסדר את הכתבים לעיניהם כהלכתם. אכן אחרי אשר אלה המאמרים בעצם וראשונה יצאו מידי כותבים בלתי מומחים. לא ימלט שלא ימצאו בהם מאמרים בלתי שלמים. אשר נלקו בחסר ויתיר מחסרון ידיעת הכותב. אשר על כן נשארו הרבה מאמרים סתומים וחתומים. שאחד סותר את חברו. ורבים מהם קצרי לשון. אשר הבנתם קשה מאד. בלתי אם יגיד עליהם רעיהם. לא כן הספר בית יעקב הזה. אשר הוא עצם כתב ידו של ארוני אחי מורנו ורבנו זללה"ה. ולא נפל בו שום חסרון ולא טעות בפירושו. כי הוא ז"ל העתיק כל מאמר ומאמר כפי צורך הענין בפירושו הנאות לו. אשר על כן כל מאמר קשה ההבנה אשר נמצא בספר בית יעקב הנדפס מכבר יואל נא כל מעיין לעיין בספר בית יעקב זה. ויבין כל דבר לאשורו. וימצא את המפתח ואת הפתרון הנאות לו:

ולרוגמא אציג פה מקומות אחדים בספר בית יעקב הנדפס מכבר. אשר נפל בו השגיאה. והבית יעקב הזה. יאיר עליהם נתיב ויגיה חשכם. ומאלה ילמדו המעיינים סתום מן המפורש. ויכירו וידעו כל החוסים בצל כנפי החסידות של בית מדרשנו. ההוגים בספר בית יעקב תמיד. עד כמה נחוץ להוקיר את ספר בית יעקב זה. ויבינו את גודל ערכו. עד היכן נחוץ הוא להם. למען יהיה להם למטה עזו. ולאור נוגה. לנחותם הדרך הישרה. לבל יהנו מן המסלה אשר אחזו ללכת בה:

אמנם כי נמצא בהבית יעקב זה מאמרים אחדים אשר בהשקפה הראשונה ידמה, כי הם קשי ההבנה. אכן אחרי העיון היטב במאמרים של אחריהם. על נקלה ימצאו להם פתרונם. כמאמר דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר (ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה):

לכן אחי ובני עמי לכו לחמו בלחמו ושתו ביון מסכתי, וכמו שדרשו חכמינו ז"ל. לחם זו תורה (בראשית רבה פ"ע ס"ה). וכן גם נמשלה התורה ליון (תענית ז' א'). ואתם הצמאים לדבר ה'. הביאו נא את הספר הקדוש הזה אל תוך בתיכם. כי באמת ברכה בו. כאשר עיניכם החיונה מישרים:

ברוך ה' אשר עורני לגמור הגהת בית יעקב. ביום ב' ערב חג הפסח. שנת ליל שמורים לפ"ק כן יעורני ה' להגדיל תורה ולהאדירה. ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות, אמין: כאשר יאות: (3) (10) (10)

ירחם מאיר ליינער

בהרב הגאון הקדוש המחבר מאיזביצא זללה"ה.

מתוך חתימת הקדמתו של הרה"ג רבי ירוחם מאיר ליינער ז"ל

בן כ"ק מרן אדמו"ר הקדוש בעל "בית יעקב" זללה"ה

לספר הקדוש "בית יעקב הכולל" שבהוצאתו (לובלין תרס"ו)

יהיו הדברים לעילוי נשמת הרב הכותב שזרעו נכחד בשואה,

יהי זכרו ברוך

זכרון לחכם

קוים ושרטוטים לדיוקנו של הרב רבי ירוחם מאיר ליינער זצ"ל.

כל מי שמזכיר את הצדיק ואינו מברכו עובר בעשה מ"ט
זכר צדיק לברכה (משלי י'). וכל מי שמזכיר את הרשע
ואינו מקללו עובר בעשה מ"ט ושם רשעים ירקב (שם).

(בראשית רבה ריש פ' מ"ט).

ובגמרא יומא (ל"ח ב') מנא הא מילתא דאמר רבנן זכר צדיק לברכה
כו' מדאורייתא מנלן דכתיב וה' אמר וגו'. וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות
(אבות פ"א מי"ז) חלק הרביעי הדבור האהוב לשבח החשובים ולהודות
מעלותיהם, כדי שיטבו מנהגיהם בעיני בני אדם וילכו בדרכיהם. ואם היה
זה חובה עלינו מימות עולם, על אחת כה וכמה בימינו אלה אחרי החורבן
הנורא והשרפה אשר שרף ה' את בית ישראל, וכל המון ישראל היו
לקדושים מושלכים באש, שמצוה וחובה עלינו לספר בשבחן של צדיקים
שחלפו ועברו ואין זכר ושארית למו, וכמו שאמר נעים זמירות ישראל
למען ידעו דור אחרון. בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם (תהלים ע"ח ו').

ובכן אמרתי לרשום איזו דברים על דבר דודי הרב הגדול החסיד
המקובל רבי ירוחם מאיר זצ"ל ליינער מראדזין, שהוציא לאור את הספר
הנוכחי „שארית יוסף” עם הגהותיו והערותיו היקרות.

הוא היה הכן זקונים של אדוני אבי זקני הרב הגאון הקדוש רבי
יעקב זללה"ה מאיזביצא מחבר סה"ק בית יעקב על התורה וספר הזמנים
על הגדה של פסח. ושלשלת היחס של משפחתינו היא מגזע רש"י עד
התנא רבי יוחנן הסנדלר ורבן גמליאל הזקן ומזרעא דדוד כפי שנדפסה
בסוף הקדמת סה"ק בית יעקב ח"א ע"ם בראשית (ווארשא תר"ן). הוא
נתינתם בילדותו ונתגדל על כרכי אביו הוא דודי הרב הגאון הקדוש רבי
גרשון חנוך העניך זללה"ה מראדזין. ועוד בשחרותו כתב הרבה חידושי
תורה ונדפסו בספר שדי חמד ובירחון „המאסף” שי"ל בירושלים ועוד.

הוא קיים את התורה מעוני, ולא עשאה קרדום לחפור בה, איש
אמת ושונא שקר, ובעל מדות תרומיות. גדול בתורה, בקי נפלא ומקובל
גדול וחוקר ומבקר כפי שיעידו ספריו אשר כתב והוציא לאור. ספרו הראשון
אשר הוציא לאור הוא ספר סדר עולם להתנא רבי יוסי בר חלפתא, עם
הגהות הגר"א ז"ל והגהות יעב"ץ (ווארשא תרס"ה). והגיה ותיקן הספר
כסולת נקיה מכל השבושים והטעותים אשר נפלו בו וגם בהגהות של
הגר"א ויעב"ץ ז"ל, וגם מפתח מכל השמות הנמצאים בו וגם רשימה מכל
המקומות אשר הילקוט שמעוני מביא את הסדר עולם וגם לרכות אשר
לא נרשם בילקוט הציון לסדר עולם.

מתולדותיו של הרה"ג מוהר"ר ירוחם מאיר ליינער ז"ל בן מרן הק' בית יעקב זי"ע

נכתבו בידי ב"א הגאון החסיד מוהר"ר ירוחם ליינער זצ"ל מראדזין-ברוקלין נ. י.

ואלו לא הוציא רק את הסדר עולם מוגה ומתוקן כראוי הרי זה עבודה גדולה וחשובה, אבל עוד יתר עשה שהוסיף עליו הגהות והערות בשם „מאיר עין“ ובו הראה עוצם בקיאותו בכבלי וירושלמי ומדרשי חז"ל ועיניו כיונים על אפיקי ים התלמוד לברר וללכך כל הדברים מדברי חז"ל העניים במקומם ועשירים במקום אחר.

ספרו השני הוא ספר „גלגולי נשמות“ להגאון המקובל רבינו מנחם עזריה ספאנו (ווארשא תרס"ח). עם הוספות, הגהות, הערות ותקונים בשם „מאיר עין“ ובו אנו רואים כחו הגדול בקבלה, בידיעתו העמוקה והרחבה בכל ספרי הקבלה, בספרי האריוז"ל ושאר ספרי המקובלים, והערותיו למקורי הדברים.

ספרו השלישי הוא הספר הנוכחי „שארית יוסף“ על כללי הש"ס לחרב ר' יוסף אב"ן וירגא עם הגהות, הערות ותקונים (ווארשא תרס"ט). ובו אנו רואים את גדלו בתורה בש"ס וראשונים בבקיאאות נפלא מהראשונים.

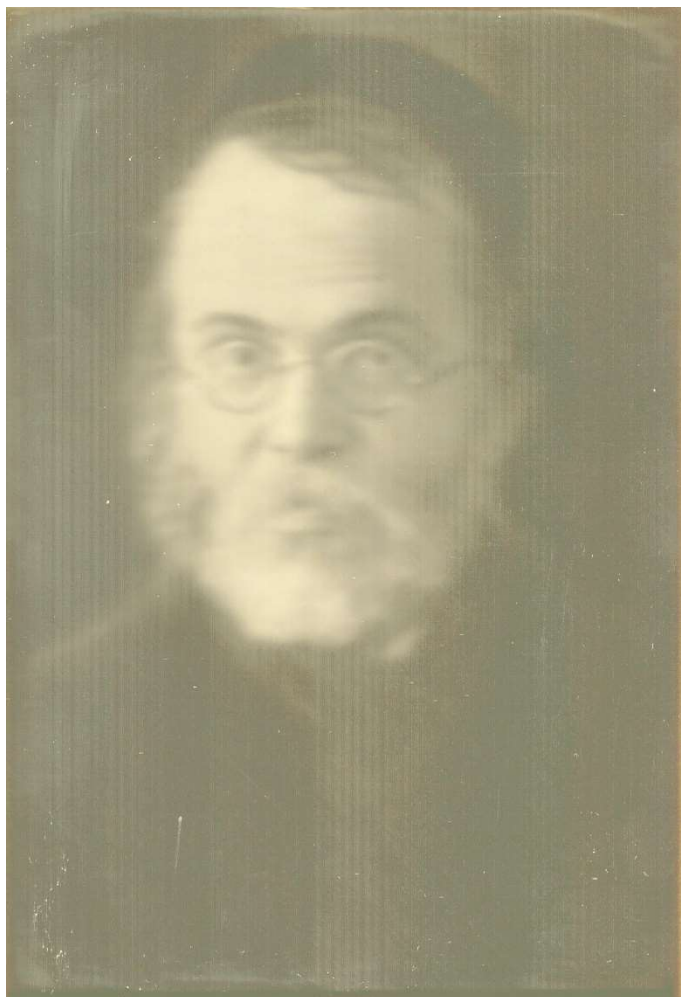
כן חבר ספר גדול על הספר „סדר הדורות“ והתחיל להוציא לאור ספר „סדר הדורות השלם“ הספר הזה הוא רב הערך בכירור ומדור כל סדרי הדורות מימות עולם וחקר ותיקן את כל הספר והוסיף הרבה מקורות מכבלי וירושלמי ומדרשי חז"ל, שלא הביאם הגאון בעל סדר הדורות, וכן תיקן הרבה שגיאות בספרו וגם הוסיף הרבה ערכים חדשים שלא הביאם המחבר, וגם לא זכרו אותם הבאים אחריו. והוציא לאור חוברת א' (ווארשא תרס"א). חוברת ב' (לובלין תרס"ז) קכ"ה דפים עד ערך אכירם. ויותר לא זכינו לראות. ושתי החוברות האלו הטה אוצר יקר וכלי חמדה בבקיאאות נפלאה המכהיל את הרעיון וחבל שלא זכינו ליהנות מאורו של כל הספר. וז"ל של הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל בהסכמתו בסוף חוברת ב': „ובאמנה כי חסותי ראיתי אור חדש ומפליא לעשות לגלות צפונות, בכל המקומות שהיו עד כה חתומים ומגורים, והוא מראה לנו את המקורים בבקיאאות עצומה וכסדר נפלא המקום יהא בעזרו להוציא לאור עולם את כל הספר כלו, כמעשהו בקונטרס הראשון שהיה למראה עיני ואז יהא באמת ספר נפלא ויהא דרוש לכל תופסי התורה ואף לגאוני הדור אשר ידרשוהו וימצאו בו כל חפץ, והנני בכל לבי ונפשי נמנה לקבל ספרו בצאתו לאור ברצות ה' דרכו. וע"ז באתי עה"ח יום א' ר"ח כסלו דהאי שתא שנת תרס"ג, הבו גדל לירוחם מאיר ה' יחיהו בטובה“ לפ"ק פה יעליסאוועטגראד נאם חיים ברלין החופ"ק והגליל". וגם שלח לו אחד עשר הערות יקרות על ספרו. וכן הוציא לאור הספר הקדוש בית יעקב על התורה מאת אביו הוא אדוני אבי זקני הגאון הקדוש רבי יעקב זללה"ה מאיזביצא אמרי קודש שנאמרו ונכתבו על ידי בנו, הוא דודי הגאון הקדוש רבי גרשון חנוך העניך זללה"ה בשנת תרכ"א ותרכ"ב (לובלין תרס"ו).

כן איזון וחקר ותיקן את המדרש תנחומא ואת הילקוט שמעוני. ולא זכינו ליהנות מאדם. יהי זכרו ברוך.

מתולדות הרה"ג מוהר"ר ירוחם מאיר ליינער ז"ל בן מרן הק' הבית יעקב ז"ע

שנכתבו בידי ב"א הגאון החסיד מוהר"ר ירוחם ליינער זצ"ל מראדזין-ברוקלין נ. י.

(נדפס בסוף ספר 'שארית יוסף' למהר"י אבן וירגא מהדורת ר"מ ליינער, בהוצאת הכותב

תמונת הרה"ג רבי ירוחם מאיר ליינער ז"ל מאוטבוצק

בנו הצעיר של מרן הקדוש אדמו"ר בעל "בית יעקב" זי"ע

תמונה בלעדית שמצויה בבית גנזיו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

כל הזכויות שמורות למכון "תפארת ראדזין"

הרה"ג רבי ירוחם מאיר ליינער זצ"ל היה בנו הצעיר של כ"ק מרן אדמו"ר בעל "בית יעקב" מאיזביצא ראדזין. נולד בשנת תרכ"ז בערך, התייתם בנעוריו מאביו הגדול והקדוש זללה"ה, וגדל על ברכיו של אחיו הגדול מרן אדמו"ר רבנו גרשון חנוך העניך זצוקללה"ה בעל "אורחות חיים" זי"ע. בהגיעו לפרקו נשא את זוגתו מרת חוה ע"ה בת הרה"ח ר' אברהם יעקב זילברברג, שהייתה אחייניתו של רבנו הקדוש בעל "סדרי טהרות" זצ"ל. גר תחילה בהרובשוב, אחר כך עקר לראדזין, שם הוציא לאור ספרים תורניים שונים, הן מאלה שחברו מכבר והן מאלה שחברו על ידו. בהמשך אף ייסד בית דפוס שפעל תחילה בעיר ראדזין, ולאחר בעיר וורשה. אחר כך עקר לעיר 'אוטבוצק' ששם קבע את מושבו ובה הפעיל את בית הדפוס שלו, כשהוא ממשיך בהוצאת ספריו התורניים. היה תלמיד חכם גדול ועסק בהוצאת ספר "בית יעקב" הכולל לאביו מרן הקדוש זללה"ה, וביקש להוציא עוד ולא הספיק. נפטר בר"ח סיוון תרפ"ט.

ביום יעקב לכו ונלכה באור ה'.

זה ארבעים וחמשה שנה, מונחים כתבי תורה של כבוד קדושת אבי ^{אברהם} הבית יעקב זללה"ה, אשר באורו נראה אור לישרים, לארץ ולדורים, וכל דבריו דברי אלהים חיים, לעורר לבות בני עמנו, לעבודת בוראנו יתברך, דברים העומדים ברומו של עולם, מיוסדים על אדני פנ, אמתתו של תורה, ולא זכינו להנות מאורם, זולת על ספרי בראשית שמות וספר הזמנים על חג הפסח, אשר הוציאו לאור אחי ^{אברהם} הגדולים והקדושים זצלה"ה זי"ע, וספר בית יעקב הכולל על כל התורה, אשר אנכי בעצמי להבדיל בין חיים לחיים זכיתי להוציא לאור עולם, כעת יש עוד על ספרי ויקרא במדבר דברים, והזמנים על שארי ימים טובים, וסידור תפלה, והנה אנכי קבלתי עלי בעזהש"ת בל"נ להוציאם לאור, לכן הנני בזה בבקשה לאנשי שלומנו הרוצים לסייע במצוה זו, בהפצת תורת רבינו בעולם, ולא ילכו לאיבוד ח"ו, כמו שקרה להסידור תפלה, או ישתתפו בהוצאה זו, אתם בפרוטכם ואנא במוחי, כידוע כעת הוצאת הדפוס עולה למעלה ראש, ונחוק לזה כמה מיליאנין, להלות ממעותם על הוצאת הדפוס, וממעות הפדיון יקבלו מעותם חזרה, וזכותם יהי יותר גדולה מגמולת הסדים, דהיינו שהקרן קימת בעולם הזה, ופרותיהם יאכלו לעולם הבא, עוד זאת אעשה להם לפרסם שמם בברכה, דהיינו מי שיתן מעות קדימה על הספרים סך עשרים אלפים מארק, יזכור שמו לברכה בסוף כל ספר וספר, ומי שילוח סך מאה אלפים מארק, בראש כל ספר וספר, ומי שילוח סכום מיליאן מארק יזכר שמו בשער כל ספר וספר, ובודאי זכות המחבר וקדושת הספרים יהי למגן ולמחסה לכל החוסים בהם ומשתתפים בהוצאתם, ולהשומע ינעם, ותבא עליו ברכת טוב, ויראה זרע, ויאריך ימים עד יבנה הבית בהר מרומים, הכ"ד המדבר לכבוד התורה ולכבוד אבי המחבר הגאון הקדוש איש אלהים זללה"ה.

ירחם מאיר ליינער.

כתבתי:

Drukarnia Leinera, Warszawa.

Twarda 58. Konto czekowe P. K. O. 5,934.

בסוף אחד מן הספרים שהוציא רבי ירוחם מאיר ליינער ז"ל לאור עולם, המכונה "מכתבים מאת הבעש"ט ותלמידיו" (לודז' תרפ"ג), מבקש הר"י מ את עזרת הציבור לסייע בידו כספית בהוצאת שאר ספרי אביו מרן הקדוש בעל "בית יעקב" לאור עולם, בטרם יאבדו "כפי שקרה לסידור התפילה" כדבריו. לצערנו לא הספיק הוא לעמוד במשימה זו שביקש ליטול על עצמו, וכתבי הקודש של אביו מרן בעל "בית יעקב" (=מלבד הספר על חומש ויקרא) אבדו בשנות הזעם, וחבל על דאבדון.

מבית הגנים

מכתב נדיר בעל ידיעות חשובות

שנכתב בידי הרב החסיד רבי חנינא דוד ליינער ז"ל²⁰

מטומשוב-מזובייצק²¹

(המו"ל ספר הקדוש "בית יעקב" על חומש ויקרא)

בנושא הדפסת כתבי מרן הגאון הקדוש "בית יעקב" ז"ע ועוד

ב"ה יום ד' קרח צ"ח טאמאשיב

חיים ושלוה וכט"ס לכבוד אחי יקירי הרב החסיד המפואר ומפורסים לשבח ולתהילה מוהר"ר ירוחם נ"י²², ולכל מרבית ביתו שיחי', ולאמך היקרה הרבנית הצדקנית²³ שלום, כן נזכה לשמוע ולהשמיע אך טוב סלה.

מכתבך היקר בצירוף אחת וחצי ליטרא²⁴ קבלתי לידי, ותשואות חן לך על זה. ונא להטריח שיהיה עוד קונים בשביל הספרים הללו²⁵ כי המעות הלז אוחוז אני להדפיס הלאה אי"ה הספר במדבר בית יעקב, יש הרבה עבודה כי מה שמסודר מכבוד אבינו הצדיק זצללה"ה²⁶ הוא טוב מאוד, אך בזה הספר יש הרבה שאין מסודר מאתו וגם שתי סדרות יחסר לעת עתה²⁷, אך נצרך לקבלם מר' יחזקאל

²⁰ הרב החסיד רבי חנינא דוד ליינער ז"ל, הוציא לאור את הספר הקדוש 'בית יעקב' על חומש ויקרא, כשעליו נלווה הקונטרס 'ליקוטי דברי תורה' לאביו הראי"ה זצ"ל (וורשה-לובלין תרצ"ז). על הספר מתנוססת הסכמת קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר רש"ש זי"ע הי"ד. נמנה על ממקורבי רבותינו זללה"ה. נפטר בשנות הזעם תש"ב.

²¹ את העתק המכתב הנוכחי (שחלקו מופיע בזה) קיבלתי מאת ידידנו היקר בנש"ק רבי אליעזר יצחק מוסטוביץ' שיחי' לאוי"ט מירושלים, שמצאו בין גנזי סבו הרה"ח המופלג נכד רבותינו הקדושים זי"ע ר' יעקב ליינר ז"ל מלודז' ותל אביב, בן הרב רח"ד הנ"ל. תשואות חן לך על עבוד טוב ליבו, ויתברך במיטב הברכות.

²² הוא הרב הגאון רבי ירוחם ליינער זצ"ל מחעלים, בנו הצעיר של הרה"ק רבי העשיל מחעלים זצ"ל, ששהה אז בלונדון (=אחר כך היגר לניו יורק ארצות הברית והוציא לאור מחדש רבים מספרי רבותינו הקדושים זי"ע, ושם נפטר בכ"ד מנחם אב בשנת תשכ"ד).

²³ היא הרבנית מרת חיה ע"ה לבית זבידוביץ', אשתו בזיווג שני של הרב ר' העשיל זצ"ל ואימו של ממוען המכתב הרב ר' ירוחם ליינער. (=שאר צאצאי ר' העשיל, כולל הכותב רבי חנינא דוד ליינער מטומשוב, היו מזיווג ראשון).

²⁴ לא ברורה הכוונה, כנראה מדובר בסכום כסף במטבע אנגלי שהשיג רבי ירוחם ליינער עבור ספרי 'בית יעקב' ויקרא שהוציא אז לאור אחיו הכותב רבי חנינא דוד ליינער (לובלין תרצ"ז).

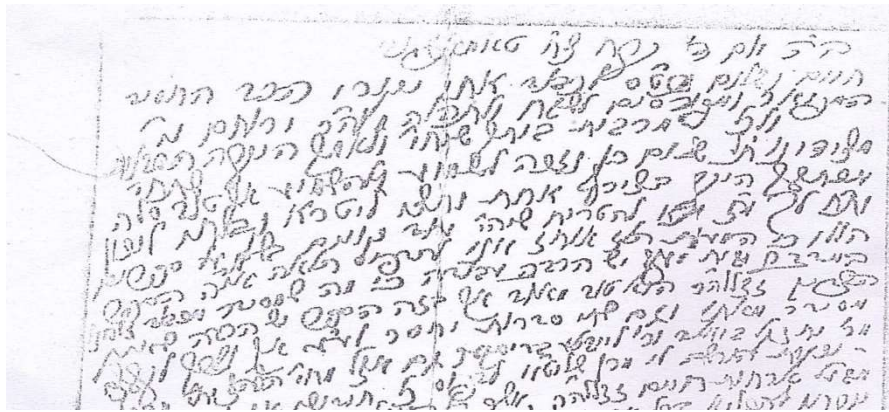
²⁵ הכוונה לספרי 'בית יעקב' על חומש ויקרא שנזכרו בהערה הקודמת.

²⁶ הרה"ק רבי אברהם יהושע העשל ליינער מחעלים, בן מרן הקדוש 'בית יעקב', שסידר את הספרים 'בית יעקב' על שמות וכן יד ושם היה לו בסידור 'בית יעקב' על ויקרא, וכן הוציא לאור הגדה של פסח עם ספר הזמנים (לובלין תרס"ג). נפטר ביום כ"ז שבט בעיר חעלים, ושם מנוחתו כבוד.

ביאלר²⁸ ור' לייבלי בריסקער²⁹. גם אצל מחו' הרה"צ יחי' מחעלים³⁰ – וכעת הרשה לי מרן שליט"א לדפוס כל חידושי אגדות מכל הש"ס מבעל אורחות חיים וצללה"ה, אשר כל העולם יקנו זה הספר מרוב יקרותו להפליא בכל אגדות הש"ס..

כן מרן שליט"א לומד שיעור עיון עם ג' תלמידי ישיבתו בהלכות 'נגעים'.. מסדר הסדרי טהרות מנגעים, אשר בו יראה העולם גדולתו וגאונותו של בעל הבית יעקב, אשר קודם כל סוגיה שם מביא הסדרי טהרות המקורים שקיבל על זה מאביו זצ"ל³¹.. ס"ט על מקוואות.

ת"ל הייתי בוורשה בצוותא עם מרן יחי' על חתונת ב"ד ר' ירוחם זצ"ל³² חתונת בנו יחזקאל יחי'³³ נצח, שיהיה לכולנו למזל טוב. וביום א' הלז נסע מרן יחי' ללובלין על החגיגה מישיבת יח"ל³⁴, כן בני העניך יחי'³⁵ בשם..

²⁷ אף כ"ק מרן רש"ש זי"ע במכתבו לרבי ירוחם ליינר ללונדון מתאונן אודות חסרון כתבים ומזכיר שם למשל חסרון פרשת נשא, ערב יום הכפורים, ועוד (המכתב מצולם בסוף הספר 'תפארת החנוכי' הוצאת ניו יורק).

²⁸ הכוונה לחסיד הנודע רבי יחזקאל ערליך מביאלע, מגדולי חסידי אב"ש, שימש כמשגיח רוחני בחכמי לובלין.

²⁹ לא ידוע לע"ע למי הכוונה. ושמה הכוונה להרב ר' לייבלי אייזען זצ"ל ששימש כמו"ץ בעיר בריסק דליטא.

³⁰ הכוונה להרה"צ רבי יהושע אברהם אלטער סאכאטשעווסקי מרייוויץ חעלים, בנו וממלא מקומו של הרה"צ רבי משה חיים סאכטשעווסקי מרייוויץ ופעלמא, שהיה בזיווג ראשון חתן מרן הקדוש בית יעקב זי"ע (רא"י) היה בנו מזיווגו השני ואינו נכד הבית יעקב). קורא לו מחותנו, לפי שבנו ר' גרשון העניך היה חתנו של רא"י. הי"ד.

³¹ הספר 'סדרי טהרות' על מסכת נגעים היה בשלבי הדפסה עם פרוץ המלחמה, ולצערנו כל עלי ההגהה וכתבי היד היקרים מפז אבדו בשנות הזעם ולא נשאר מהם כל זכר. וחבל על דאבדין. (לראשונה שומעים אנו ידיעה מעניינת זו אודות טיבו של הספר 'סדרי טהרות' על מסכת נגעים וחלק חידושיו של מרן הבית יעקב זי"ע בנידון).

³² הכוונה לדודו רבי ירוחם מאיר ליינער ז"ל מאוטבוצק בן מרן הקדוש הב"י זי"ע (הרחבנו מעט אודותיו לעיל), נפטר כאמור בשנת תרפ"ט ומנוחתו בעיר אוטבוצק.

³³ שמו נזכר בין התורמים להדפסת ספר הקדוש בית יעקב על ויקרא ("אוטוואצק. האחים יחזקאל ומר אלעזר, בני הרב ר' ירוחם מאיר ז"ל").

³⁴ בימים ההם נחגגה אז "חגיגת התורה" בישיבת יח"ל ברוב עם, שכלל סיום הש"ס השני מלימוד הדף היומי, בשילוב כתיבת ספר תורה לע"נ מייסד הישיבה ויוצר רעיון 'דף היומי' רבה של לובלין הגאון רב מאיר שפירא זצ"ל.

³⁵ הכוונה לבנו של רבי חנינא דוד, הוא הרב המצוין והמופלג רבי גרשון העניך ליינער זצ"ל הי"ד, מתלמידי הגאון רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל"ה בישיבת ברנוביץ', היה חתנו של הרה"צ מרייוויץ חעלים, רבי אלטר סאכטשבסקי (ראו לעיל הערה 26).

מעשה רב

א.

סיפר הגה"צ רבי ירוחם ליינער מברוקלין-ניו יורק:

אדוני אבי זקני הגה"ק רבי יעקב מאיזביצא (מחבר ספר 'בית יעקב') היה נוהג בכל מוצאי שבת אחר הבדלה להניח מעות במקום מיוחד לקנות בהם נרות שבת בשביל שבת הבאה.

מעשה היה ופעם אחת פרץ להב אש בארובת התנור בבית הרבי, ונוצר חשש לשריפה בבית (כידוע מלפנים היו דליקות מצויות מאוד בעיירות והיו מכלות עשרות בתים). הגיעו הדברים לאוזני אבי זקני זצ"ל, שאמר: מובטחני בעזרת השם יתברך כי לא תהא דליקה בתוך ביתי, היות שנוהג אני להכין בכל שבוע מעות לנרות שבת. ואכן האש כבתה מאליה.³⁶

ב.

בספר 'דרוהיטשין' (עמ' 100) מספר הכותב, ששימש כרב בארה"ב של אמריקה:

"זקני מצד אבי, רבי מאיר מדרוהיטשין ז"ל, היה למדן ומתנגד. משהגיע לעיירה דרוהיטשין, השפיעו עליו חסידי ראדזין במקום שיהפוך לחסיד ראדזין.

אצל זקני זה לא נתקיימו ילדים ל"ע, והם נפטרו בינקותם. אבי ז"ל היה ילדו העשירי של זקני ז"ל, וזקני חשש עליו עד מאוד היות והיה ילדו היחיד. הלך אפוא זקני לרבי מאיזביצא בעל 'בית יעקב' זצ"ל (או לבעל 'אורחות חיים' זצ"ל) ובידו פתקה ('קוויטל') עם בקשה שהשריד היחיד מילדיו יתקיים אצלו ויזכה לגדלו.

איך שרק יצא זקני מאת הרבי, נכנס לחדר יהודי מהעיירה 'טשכינאווצ' ובידו גם כן 'קוויטל', עם בקשה דומה: היות וילדיו אינם מתקיימים אצלו ר"ל, אי לכך הוא מבקש מאת הרבי שיברכנו כי בתו החידה שנשארה לו מכל ילדיו ל"ע שיזכה לגדלה לאורך ימים ושנים.

ציווה הרבי שתיכף יחזור אליו זקני ז"ל שעמד מבחוץ לחדרו פנימה, וכן ציווה לכנס עוד שמונה יהודים כדי שיחדיו יהיו מניין של עשרה, ופקד על זקני ועל אותו יהודי לכתוב במקום 'תנאים' עבור בן זקני ז"ל עם בתו של אותו יהודי, ואמר: זה יהיה 'סגולה' עבור שני ההורים משני הצדדים שיתקיימו הילדים עד לנישואיהם. ומידי פעם שלחו הצדדים 'מתנות' לילדים.

עברו השנים, ה'מחותן' מטשעכינאווצי בינתיים התעשר מאוד, ואלו זקני ז"ל נשאר כפי שהיה, עני ואביון. למדן וחסיד, אבל אביון. ה'מחותן' הספיק לשכוח בינתיים מכל 'השידוך' שכבר לא התאים כפי מעמדו, ה'כלה' נישאה לאיש אחר, וכן אבי ז"ל התחתן עם אמי ע"ה.

לא ארכו הימים, וזקני ז"ל קיבל התראה דחופה לבוא לבית הרב, משהגיע לשם מצא את 'מחותנו' הגביר ודמעתו על לחיו, בתו הקשתה בלדתה ונפטרה, אמה נטרפה עליה דעתה והוא עצמו איבד כל רכושו בשריפה ר"ל. וכעת ביקש מחילה מזקני ז"ל על השידוך שהופר, ומוכן היה לשלם על כך סכום כסף גדול. אבי ז"ל כבר היה אב לשני ילדים, וזקני מחל הכול.

³⁶ בטאון 'נרות שבת' כרך שלישי עמ' 172. בהערה שם מציין הר"י ליינר 'אפשר שסמך דבריו ז"ל על דברי חז"ל (שבת קיט:) אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת ע"ש. וראה נוסח אחר לסיפור זה בספר 'דור ישרים' עמ' נד.